

AĞIR BEDENSEL ZARARLARDA YAKINLARIN MANEVİ TAZMİNAT TALEP EDİP EDEMEYECEĞİ SORUNUNA İLİŞKİN BİR YARGITAY KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation Of A Turkish Court Of Cassation Decision Regarding The Problem Of Whether Kinsmen Of The Injured Can Claim Non-Pecuniary Compensation For Severe Physical Damage

Elif AYAN DURHAN*

Özet

Çalışmamızda 818 sayılı Borçlar Kanunu döneminde Yargıtay'ın ağır bedensel zarar durumunda zarar görenin yakınlarının manevi tazminat talep edip edemeyeceği sorunu üzerine vermiş olduğu bir karar incelenmiştir. O dönemde yalnızca ölüm halinde yakınların manevi tazminat talep edebileceği açıkça hükme bağlanmış (BK m. 47); buna karşılık bedensel bütünlüğün ağır bir şekilde ihlali söz konusu olduğunda durumun ne olacağı ile ilgili kanunda açık bir hüküm öngörülmemiştir. Bu da doktrinde yansıma zarar ve doğrudan doğruya zarar şeklinde iki farklı görüşün ileri sürülmesine neden olmuştur. Bu görüşler, hukuka aykırılık bağının mevcut olup olmadığını belirlerken önem arz etmektedir. Diğer taraftan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 56/f. 2'de bedensel bütünlüğün ağır bir şekilde ihlal edilmesi halinde, zarar görenin yakınlarının manevi tazminat talep edebileceği açıkça düzenlendiğinden, sorun çözülmüş gibi görünmektedir; ancak hukuki nitelikle ilgili doktrindeki görüş ayrılığı devam etmektedir.

Anahtar Kavramlar: Ağır bedensel zarar, manevi tazminat, doğrudan doğruya zarar, yansıma zarar, hukuka aykırılık bağı.

Abstract

In our study, a decision of the Turkish Court of Cassation on the issue of whether the kinsmen of the injured can claim non-pecuniary damages in the period of the Code of Obligations No. 818 has been examined. At that time, it was clearly decreed that only in case of death, kinsmen of the injured could claim non-pecuniary damages in art. 47 TCO. Also, there is no clear provision in the law regarding what will happen when there is severe physical damage. This has led to the assertion of two different views in

* Arş. Gör. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye,
e-posta: elif.ayan@hbv.edu.tr ORCID: 0000-0001-5462-9013

the doctrine as reflection damage and direct damage. These opinions are important when determining whether there is a link of unlawfulness. On the other hand, since it is clearly regulated in art. 56/2 of Turkish Code of Obligations No. 6098 that in case of a serious violation of physical integrity, the relatives of the injured person can claim non-pecuniary damages, the problem seems to have been resolved; however, the divergence of opinion in the doctrine regarding the legal qualification continues.

Keywords: *Severe physical damage, non-pecuniary compensation, direct damage, reflection damage, link of unlawfulness.*

GİRİŞ

Hiç şüphesiz, kişi kendisine karşı işlenen bir haksız fiilden zarar gördüğü takdirde, uğramış olduğu zararın tazminini talep edebilir (TBK m. 49). Ancak bazı hallerde zarar gören dışında onların yakınları da örneğin, anne babası, eşi ve kardeşi de işlenen haksız fiilden olumsuz etkilenmektedir. Uygulamada bunun örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Gerçekten yargı kararları incelendiğinde, özellikle bir kişinin bedensel bütünlüğünü ihlal eden haksız nitelikte bir davranış nedeniyle yakınların elem ve ıstırap çektiği, bu durumdan ruh sağlıklarının olumsuz etkilendiği gerekçe gösterilerek manevi tazminat davalarının açıldığı görülmektedir.

Çalışmamızda ağır bedensel zararın varlığı durumunda yakınların manevi tazminat talepleri ile ilgili Yargıtay'ın vermiş olduğu bir karar (Y. 11. HD, 2004/8414 E., 2005/6326 K., 16.06.2005)¹ inceleme konusu yapılmıştır. Kararın verildiği tarihte 818 sayılı BK yürürlükte olduğu için öncelikle 818 sayılı BK'daki konuya ilişkin hükümler (BK m. 47, m. 49) dikkate alınarak söz konusu karar hukuki değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Ardından 6098 sayılı TBK ile getirilen değişikliklere (TBK m. 56/f. 2) değinilerek, günümüzde böyle bir durumla karşılaşıldığında nasıl bir karar verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Nihayet ağır bedensel zarar durumunda yakınların manevi tazminat talebinin hukuki niteliği ile ilgili doktrindeki görüşler ortaya konulduktan sonra kendi görüşümüz açıklanmıştır.

I. KARARA KONU OLAY

Karara konu olayda, davalıya ait trende yolcu olarak seyahat eden K3, taşıma sırasında ağır yaralanmış, iki bacağını da kaybederek ömür boyu malul ve yakınlarının bakımına muhtaç bir duruma gelmiştir. K3'ün anne/babası ile

¹ <<https://www.lexpera.com.tr>>, Erişim Tarihi: 10.01.2022.

kardeşi, bu durumdan ömür boyu manevi acı ve elem duyacakları için uğramış oldukları manevi zararın giderilmesi için dava açmışlardır.

Davalı cevap dilekçesinde, 818 sayılı BK m. 47’de düzenlenen cismani zarara dayanarak manevi tazminat isteme hakkına sadece doğrudan zarar görenin sahip olduğunu, buna karşılık zarar görenin yakınlarının dolaylı zararlarının BK m. 47’ye göre istenemeyeceğini ileri sürmüştür².

II. TARTIŞILMASI GEREKEN HUKUKİ SORUNLAR

Dava konusu olayda, ağır bedensel zarar gören kişinin yakınlarının haksız fiili işleyen kişiden manevi tazminat talep edip edemeyeceği sorunu tartışma konusu yapılmıştır. Belirtmek gerekir ki, bizzat zarar görenin manevi tazminat talep etmesi durumundan farklı olarak, üçüncü kişilerin (yakınların) manevi tazminat taleplerinin kabul edilip edilmeyeceği sorusuna duraksamadan cevap vermek zordur³. Bu soruya cevap vermeden önce zararın hukuki niteliğinin doğru bir tespit edilmesi ve haksız fiil sorumluluğunun şartlarının, özellikle uygun illiyet bağı⁴ ile hukuka aykırılık bağının (normun koruma amacı teorisinin)⁵

² Y. 11. HD, 2004/8414 E., 2005/6326 K., 16.06.2005. <<https://www.lexpera.com.tr>>, Erişim Tarihi: 10.01.2022.

³ Haluk Tandoğan, Mukayeseli Hukuk, Hususiyile Türk-İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini, 1. Baskı, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1963, s. 1, 2 (Üçüncü Şahıs).

⁴ Failin davranışı, hayatın olağan akışı ile genel hayat tecrübeleri dikkate alındığında, somut olayda karşılaşılan şekilde bir zarar meydana getirmeye elverişli ise, uygun illiyet bağının bulunduğu kabul edilir. Uygun illiyet bağı hakkında detaylı bilgi için bkz. Fikret Eren, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, 1. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s. 52 vd. (Uygun İlliyet Bağı); Yeşim Atamer, Haksız Fiillerden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, Özellikle Uygun Nedensellik Bağı ve Normun Koruma Amacı Kuramları, 1. Baskı, Beta Basımevi, İstanbul, 1996, s. 42 vd.

⁵ Hukuka aykırılık bağı ya da normun koruma amacı teorisi ile ihlal edilen kuralın koruma amacı ile korunmak istenen kişiler, kendisine karşı korunma gereken davranışlar arasındaki ilişki kastedilmektedir. Dolayısıyla tazminat borcu, yalnızca ihlal edilen kuralın koruma amacı içinde bulunan kişiler lehine meydana gelebilir. Bunun dışındaki kişiler ile ihlal edilen normun koruma amacı içinde yer almayan davranışlar için tazminat sorumluluğu doğmaz. Böylece hukuka aykırılık bağı, uygun illiyet bağı ile birlikte failin haksız fiilden doğan tazminat sorumluluğunu sınırlandırmaktadır. Haluk Tandoğan, “Hukuka Aykırılık Bağı”, BA-TİDER, 1979, C. 10, 1-21, s. 4 vd (Hukuka Aykırılık Bağı); Yıldız Abik, “Normun Koruma Amacı Teorisi”, AÜHFED, 2010, 59 (3), 345-448, s. 392; Atamer, s. 80 vd.; Eren, Uygun İlliyet Bağı, s. 99 vd; Fikret Eren, “Hukuka Aykırılık Bağı veya Normun Koruma Amacı Teorisi”, Prof. Dr. Mahmut Koloğlu’ya 70. Yaş Armağanı, 1975, 461-491, s. 461, 462 (Hukuka Aykırılık Bağı); Selahattin Sulhi Tekinay/Galip Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 476; Elif Ayan, Sözleşme Sorumluluğunun Sınırlandırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013, s. 74. Hukuka aykırılık bağının yansıma zararlarında, buna karşılık normun

araştırılması gerekir. Çünkü bu şartların gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlı olarak ortaya çıkacak sonuçlar değişiklik gösterecektir.

O halde Yargıtay'ın vermiş olduğu kararın isabetli olup olmadığı değerlendirilirken, yakınların uğradığı manevi zararın doğrudan doğruya zarar mı yoksa yansıma zarar mı olduğu hususu, çözümlenmesi gereken hukuki sorunların başında gelmektedir. Bunun dışında gerçekleşen haksız fiil ile yakınların uğradığı manevi zarar arasında uygun illiyet bağının bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Nihayet failin fiilinin hukuka aykırı sayılabilmesi için gerekli olan yakınların manevi zararını korumayı amaçlayan bir koruma normu ihlal edilmiş midir sorusu cevaplandırılmalıdır. Diğer bir deyişle, somut olayda hukuka aykırılık bağının mevcut olup olmadığı sorunu üzerinde durulmalıdır.

III. YARGIMERCİLERİNİN KONU HAKKINDAKİ KARARLARI

A. İlk Derece Mahkemesinin Kararı

İlk derece mahkemesi verdiği kararda, 818 sayılı BK m. 47 gereğince yalnızca zarara görenin manevi tazminat isteyebileceğini, dolayısıyla yakınların yansıma suretiyle meydana gelen manevi zararlarının tazminine imkân olmadığını belirtmiştir. Ayrıca mahkeme, yakınların BK'nın 49. maddesi kapsamında da tazminat hakkının bulunmadığına hükmederek davayı reddetmiştir. Karara gerekçe olarak, somut olayın nitelikleri göz önüne alındığında, aile birliğinde görülen ve korunması gereken duygusal bağın zarara uğradığı kabul edilebilir ise de, bir kişinin duyduğu acı ve ıştırabın BK'nın 49. maddesinin koruduğu değerler bakımından kişilik haklarına saldırı oluşturacak boyutta olmadığına vurgu yapılmıştır.

B. Yargıtay'ın Kararı

Yargıtay, cismani olarak zarar gören kişinin yakınlarının zarar göreni bakıma muhtaç bir halde gördükleri için ruh sağlıklarının bozulduğunu, bu yüzden onların *doğrudan doğruya zarar gören* sayılarak manevi tazminat isteyebileceklerini kabul etmiş ve ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Kararı değerlendirirken, 818 sayılı BK m. 47 ile m. 49'un uygulama alanından hareket etmiştir.

koruma amacı teorisinin kusursuz sorumluluk durumlarında uygulanacağı yönünde bkz. M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 15, dn. 15.

BK m. 47 uyarınca, hâkim hususi halleri göz önüne alarak cismani zarara uğrayan kimseye manevi tazminat olarak adalete uygun bir tazminat verilmesine hükmedebilir. Yargıtay, anılan hükmün lafzını dikkate alarak, manevi tazminat talep etme hakkının doğrudan doğruya cismani olarak zarar gören kimseye ait olduğunu, aynı davranıştan yansıma yoluyla manevi üzüntü duyan üçüncü kişilerin manevi tazminat hakkının bulunmadığını kabul etmektedir. Bununla birlikte Yargıtay’a göre, aynı davranıştan dolayı birden fazla kişi doğrudan doğruya zarara uğrayabilir. BK m. 46 ve m. 47’deki cismani zararın kapsamına, ruhi bütünlüğün ihlali ile sinir hastalığı gibi durumların dahil olduğu, söz konusu maddelerde fiziksel bütünlüğün yanı sıra ruhi bütünlüğün de korunduğu doktrin ve uygulamada genel olarak kabul edilmektedir.

Ayrıca kararın gerekçesinde, cismani zarar ruhi bütünlüğün ihlalini de kapsadığı için şayet bir kişinin cismani zarara uğraması sonucunda, onun annesi, babası, kardeşi gibi çok yakınlarından birinin de aynı davranış yüzünden ruhi bütünlüğü ciddi bir şekilde zarara uğrarsa, onların da BK m. 49 uyarınca manevi tazminat isteyebilecekleri ifade edilmiştir. Zira böyle bir halde onların zararları ile işlenen haksız fiil arasında *uygun illiyet bağı* mevcuttur ve zararın niteliği dikkate alındığında onlar da ihlal edilen *normun koruma amacı* içinde yer alırlar. Bir diğer ifadeyle, Yargıtay’a göre, bu tür durumlarda *yansıma yoluyla zarardan değil, doğrudan doğruya zarara uğrama durumundan* bahsedilir.

Nitekim dava konusu olayda da, davacıların çocuğu ve kardeşi olan kişi, davalıya ait trende yolculuk ederken ağır bir şekilde yaralanmıştır. Ağır şekilde yaralanan kişinin çok yakını olan davacılar, yaralanan evlat ve kardeşini hayatları boyunca bu şekilde görecekları için davacıların ruhi bütünlüklerinin ağır bir şekilde zarara uğradığı söylenebilir. Aksi bir sonuç, hayatın olağan akışına aykırı olur.

Sonuç olarak Yargıtay, bedensel bütünlüğü ağır bir şekilde zarara uğrayan kişinin yakınlarının manevi tazminat taleplerini doğrudan doğruya zarar gördükleri gerekçesiyle kabul etmiştir.

C. Doktrindeki Görüşler Çerçevesinde Kararın Değerlendirilmesi

Ağır bedensel zararlarda yakınların manevi tazminat isteyip isteyemeyeceği sorunu ile ilgili 818 sayılı BK ile 6098 sayılı TBK’daki durum farklıdır. Gerçekten 818 sayılı BK m. 47’de “*hâkim, hususi halleri nazara alarak cismani zarara düşer olan kimseye yahut adam öldüğü*

takdirde ölünün ailesine manevi zarar namıyla adalete muvafık tazminat verilmesine karar verebilir” hükmüne yer verilmiştir. Böylece 818 sayılı BK zamanında yalnızca ölüm söz konusu olduğunda yakınların manevi tazminat isteyebilecekleri hukuki düzenlemeye tabi tutulmuşken, bedensel bütünlüğün ihlali halinde yakınların aynı hakka sahip olup olamayacakları tartışmalı idi. Buna karşılık 6098 sayılı TBK m. 56/f. 2’de öngörülen “*ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir*” yönündeki hüküm sayesinde yakınların ölüm dışında ağır bedensel zarar durumunda da manevi tazminat isteyebilecekleri açık bir düzenlemeye kavuşmuş oldu. Buna rağmen söz konusu tazminatın hukuki niteliği ile ilgili doktrinde görüş birliği sağlanamamıştır⁶. Doğrudan doğruya zarar görüşü ile yansıma zarar görüşü, her iki Kanun döneminde de savunulan görüşlerdir.

1. Yansıma Zarar Görüşü

Yansıma zarar, haksız fiile doğrudan maruz kalan kimse dışında üçüncü bir kişinin mağdurla olan kişisel ya da ekonomik ilişkisi dolayısıyla aynı fiilden dolayı zarar görmesidir. Bu üçüncü kişi, doğrudan zarar görenle fail arasındaki ilişkiye yabancıdır⁷.

Doktrinde yansıma zararın saf malvarlığı zararı şeklinde ortaya çıktığı yönünde genel bir kanaat mevcuttur. Saf malvarlığı zararı, kişiye ya da eşyaya verilen zararların kapsamı içinde yer almayan ve yalnızca kişinin malvarlığında meydana gelen azalmalardır⁸. Ancak kanaatimizce yansıma zarar, saf malvarlığı zararı dışında mutlak hak ihlali şeklinde de gerçekleşebilir⁹. Ayrıca yansıma zarar, maddi zarar veya manevi zarar olarak karşımıza çıkabilir¹⁰.

⁶ TBK m. 56/f. 2 hükmü ile yalnızca normatif bir değişiklik yapıldığı yönünde bkz. Esmâ Kırâç, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Ağır Bedensel Zarar Halinde Yakınların Uğradığı Manevi Zararın Hukuki Niteliğinin Belirlenmesi”, İzmir Barosu Dergisi, 2017, S. 2, 11-48, s. 31.

⁷ A. Dilşad Keskin, Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 77; Kumru Kılıçoğlu, Yansıma Yoluyla Zarar, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012, s. 22; Çağlar Özel, “Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler”, AÜHFİD, 2001, 50 (4), 81-106, s. 84; Seda İrem Çakırca, Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 73 (Yansıma Zarar).

⁸ Çakırca, Yansıma Zarar, s. 74.

⁹ Aynı yönde bkz. Pınar Çağlayan Aksoy, Hukuka ve Ahlakla Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016, s. 295; Oğuzman/Öz, s. 17.

¹⁰ Kılıçoğlu, s. 22; Çakırca, Yansıma Zarar, s. 80; Özel, s. 86.

Doktrinde yansımaya zararların saf malvarlığı zararı niteliği taşıdığı görüşü hâkim olduğundan, kural olarak bunların tazmininin istenemeyeceği kabul edilmektedir¹¹. Bunun için üçüncü kişilerin menfaatini koruyan özel bir koruma normunun ihlal edilmesi gerekir. Aksi halde hukuka aykırılık bağının mevcut olduğundan söz edilemez¹². Bu noktada ağır bedensel zarara dayanarak yakınların manevi tazminat isteyebilmelerini sağlayan özel bir koruma normunun bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. 818 sayılı BK m. 47’de yalnızca ölüm durumunda yakınlarla manevi tazminat isteme hakkı tanındığından, ağır bedensel zararlara ilişkin özel bir koruma normu bulunmadığından yakınların manevi tazminat talep edemeyeceği savunulmaktadır. Çünkü bu halde haksız fiil sorumluluğu için aranan hukuka aykırılık bağı mevcut değildir¹³.

Ancak 6098 sayılı TBK m. 56/f. 2’de ölüm dışında ağır bedensel zararlarda da yakınların manevi tazminat talep edebileceği açıkça hükme bağlandığından, hukuka aykırılık bağının mevcut olup olmadığı konusundaki

¹¹ Böylece haksız fiil işleyen kişilerin önceden bilinemeyecek ve sınırları tayin edilemeyecek tazminat davaları ile karşı karşıya kalmaları önlenmek istenmiştir. Honsell/Isenring/Kessler, s. 61; Çakırca, Yansımaya Zarar, s. 75.

¹² Eren, Hukuka Aykırılık Bağı, s. 474, Roland Brehm, Art 41 OR/ “Wer einem andern widerrechtlich Schaden zufügt (...)” (Widerrechtlichkeit), Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Art 41-61 OR Obligationenrecht, Berner Kommentar, 5. Auflage, Stampfli Verlag, Bern, 2021, s. 42, <<https://www.swisslex.ch>>, Erişim Tarihi: 20.03.2022; Willi Fischer, OR 41, OFK-Orell Füssli Kommentar, 3. Auflage, Orell Füssli Verlag, Zürich, 2016, s. 221, <<https://www.swisslex.ch>>, Erişim Tarihi: 15.03.2022; Atamer, s. 75; Abik, s. 377; Ayan, s. 73. Kanundaki özel koruma normlarının aslında doğrudan zarar görenin malvarlığını korumak için öngörüldüğü, ancak mahkemelerin normların koruma alanını geniş yorumlayarak yansımaya yoluyla zarar gören üçüncü kişilerin menfaati zedelendiğinde de aynı normları uyguladığı yönünde bkz. Özel, s. 104.

¹³ M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, İstanbul, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 683. Burada Oğuzman/Öz’ün kitabının eski baskısına atıf yapılmasının sebebi, 818 sayılı Kanun döneminden söz edilmesidir. Bilgi için ayrıca bkz. Fulya Erlüle, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Yürürlüğe Girmesinin Ardından Yargıtay’ın Bedensel Zararlarda Yakınların Manevi Tazminat Talebine İlişkin Uygulaması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cevdet Yavuz’a Armağan, 2016, 22 (3), 1087-1117, s. 1094, 1095; Çakırca, Yansımaya Zarar, s. 155, 156; Seda İrem Çakırca, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Ağır Bedensel Zararlarda Yakınların Manevi Tazminat Talebi”, YÜED, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan, 2013, 785-807, s. 786, 787 (Manevi Tazminat); Esmâ Kıraç Adır, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Ağır Bedensel Zarar Görenin Yakınlarının Manevi Tazminat Talebi, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 76. Yakınların manevi tazminat talep edemeyeceği görüşüne başka bir gerekçe olarak, doktrinde nasıl olsa zarar gören çocuğun kendisinin tazminat isteyeceği ve bu tazminatın anne/babası ile kardeşlerine vereceği gösterilmektedir. Tandoğan, Üçüncü Şahıs, s. 6.

tereddütler ortadan kalkmıştır. Gerçekten doktrinindeki hâkim görüşe göre¹⁴, TBK m. 56/f. 2, yakınların manevi tazminat talep etmelerini sağlayan özel bir koruma normudur. Bir diğer deyişle, destekten yoksun kalma tazminatına benzer şekilde, bedensel bütünlüğün ağır bir şekilde zedelenmesi nedeniyle yakınların uğradığı manevi zararın hukuken yansıma zarar niteliği taşıdığı kabul edilmelidir. Burada “*manevi yansıma zarar*” söz konusudur. TBK m. 56/f. 2 hükmü ile yakınların uğradığı manevi yansıma zararların tazmini için gerekli olan özel koruma normuna kavuşulmuştur.

2. Doğrudan Doğruya Zarar Görüşü

Doğrudan doğruya zarar, hukuka aykırı fiilden kaynaklanan zararlı sonucun fiilin yöneldiği kişinin şahsında meydana gelmesidir¹⁵. İncelenen kararda da görüleceği üzere, Yargıtay, ağır bedensel zarar halinde yakınların manevi zararlarının doğrudan doğruya zarar sayılması gerektiği kanaatinde. Aslında Yargıtay’ın 1985’ten beri verdiği kararlar incelendiğinde, neredeyse istikrarlı bir şekilde bu görüşü savunduğu görülecektir¹⁶. Anılan kararlarda bedensel bütünlüğün ağır şekilde ihlal edildiği durumlarda, yakınların ruh sağlığının olumsuz etkilendiği vurgusu yapılmıştır. Ayrıca yakınların ruh

¹⁴ Çakırca, Manevi Tazminat, s. 795; Kumru Kılıçoğlu Yılmaz, “Kişilik Hakkının İhlalinde Manevi Tazminat”, THD, 2016, 11 (115), 39-55, s. 44; Fikret Eren, “Türk Borçlar Hukukunda Kişiyeye İlişkin Zarar”, Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini, Uluslararası Kongre, 2016, C. 1, 57-76, s. 73 (Kişiyeye İlişkin Zarar); Erlüle, s. 1088, 1089; Muhammed Sulu, “Ölüm ve Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cevdet Yavuz’a Armağan, 2016, 22 (3), 2737-2756, s. 2749. Bilgi için bkz. Kıraç Adır, s. 77; Keskin, s. 80. Dikkat edilirse, bedensel bütünlüğün ağır bir şekilde ihlali halinde yakınların maddi tazminat talepleri hakkında TBK m. 56/f. 2 hükmü uygulanamaz. Çünkü hükmün uygulama alanı, manevi tazminat talepleri ile sınırlıdır. Buna rağmen doktrinde TBK m. 56/f. 2’nin yakınların maddi tazminat talepleri bakımından emsal niteliğinde uygulanabileceği savunulmaktadır. Eren, Kişiyeye İlişkin Zarar, s. 74. Kanaatimizce, yakınların maddi tazminat taleplerini korumayı amaçlayan özel bir koruma normu öngörülmediği sürece bunların tazmini istenemez. Çünkü yansıma zararı niteliği taşıyan bu tür zararların tazmini için TBK m. 56/f. 2’deki gibi yasal bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Kanun koyucunun, yakınların manevi tazminat taleplerini düzenlerken maddi tazminat taleplerini düzenlenememiş olması, kanaatimizce bilinçli bir iradenin sonucudur.

¹⁵ Keskin, s. 76, 77.

¹⁶ Örnek kararlar için bkz. YHGK, 1995/11-22 E., 1995/430 K., 26.04.1995; Y. 21. HD, 2007/3976 E., 2007/5212 K., 27.03.2007; Y. 4. HD, 2001/4012 E., 2001/8028 K., 17.09.2001; Y. 11.HD, 2004/13456 E., 2005/1242 K., 15.02.2005; Y. 21. HD, 2004/8116 E., 2004/9009 K., 27.10.2004; Y. 11. HD, 2009/3142 E., 2010/9750 K., 05.10.2010 sayılı kararları. <http://www.hukukturk.com>, Erişim Tarihi: 10.03.2022. Yargıtay’ın çözüm tarzının zorlama yorumlara dayandığı yönünde bkz. Kılıçoğlu, s. 48. Yargıtay’ın yakınların uğradığı zararı doğrudan doğruya zarar olarak nitelendirmesinin mesnetsiz olduğu yönünde bkz. Çakırca, Manevi Tazminat, s. 795.

sağlığının 818 sayılı BK m. 47'nin koruma alanı içinde yer aldığı belirtilmiştir. Çünkü BK m. 47'deki "cismani zarar" kavramı lafzi olarak ele alındığında, her ne kadar sadece fiziki olarak bedensel bütünlüğün ihlali halinde gerçekleşebilecekmiş gibi bir izlenim oluştursa da, aslında ruhsal bütünlüğün ihlali de cismani zarara yol açabilir¹⁷.

Bunun dışında doktrinde yakınların manevi tazminat taleplerini 818 sayılı BK m. 49'a dayandıran yazarlarla karşılaşılmaktadır. Çünkü kişilik haklarını koruyan BK m. 49 hükmünün kapsamına, aile bağları ile aile ilişkileri de girmektedir¹⁸. Bir kimsenin bedensel bütünlüğü ağır bir şekilde zedelendiğinde, bu durum, hiç kuşkusuz diğer aile üyelerinin ruhî bütünlüğü ile hayatlarını sürekli ve ciddi bir şekilde etkiler¹⁹. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında da kişinin yakınları ile arasındaki duygusal bağın, OR 49'un koruma alanına girdiği vurgulanmıştır. Federal Mahkeme, yakınların OR 49'a dayanan manevi tazminat taleplerinin bağımsız nitelikte olduğunu ve yakınların kendi kişilik haklarının zedelenmesinden kaynaklandığını kabul etmektedir²⁰. Bu görüşten hareketle, verilen kararda da haksız bir fiille çocukları yürüyemez duruma gelen anne/babanın, çocukları ile olan yadsınamaz bağları dolayısıyla doğrudan doğruya zarara uğradıkları söylenebilir²¹.

Yürüyemeyen çocuğun anne/babasına doğrudan doğruya zarar gördükleri gerekçesiyle tazminat isteme hakkı tanındığında, failin sınırsız ve ağır bir

¹⁷ Heinrich Honsell/Bernhard Isenring/Martin A. Kessler, Schweizerisches Haftpflichtrecht, 5. Auflage, Schulthess Juristische Medien, Zürich, 2013, s. 55, <https://www.swisslex.ch>, Erişim Tarihi: 01.04.2022; Eren, Hukuka Aykırılık Bağı, s. 481; Tandoğan, Üçüncü Kişi, s. 6, 7. Bilgi için bkz. Erlüle, s. 1095; Ayşenur Şahin, "Vücut Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Zarar ve Tazmini", GÜHFD, 2011, 15 (2), 123-165, s. 126; Sulu, s. 2746.

¹⁸ Buna karşılık Kılıçoğlu'na göre, BK m. 49'un kapsamına kişinin adı, şeref ve hürriyeti, özel hayatı gibi maddi nitelikte olmayan kişilik değerleri dahildir. Bir kişinin yakınının bedensel bütünlüğü ihlal edildiğinde, BK m. 49'un uygulanmasını sağlayan hangi kişilik değerinin ihlal edildiği sorusu cevapsız kalmaktadır. Kılıçoğlu, s. 48, 49.

¹⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 659, dn. 3 c; Tandoğan, Üçüncü Kişi, s. 8; Özel, s. 103; Erlüle, s. 1095, 1096; Kırac Adır, s. 73; Kırac, s. 33.

²⁰ Erlüle, s. 1092; Genç Arıdemir, s. 267; Kırac, s. 30, 31. Bkz. BGE 123 III 204 vd.; BGE 122 III 5 vd.; BGE 118 II 404; BGE 117 II 50; BGE 116 II 520; BGE 112 II 220 sayılı kararlar. Çakırca, Manevi Tazminat, s. 790, dn. 15. Yakınların manevi tazminat talebinin bağımsız nitelikte olmasının hukuki sonuçları için bkz. Arzu Genç Arıdemir, "İsviçre Federal Mahkemesi'nin Yakınların Manevi Tazminat Taleplerine Uygulanacak Zamanaşımı Süresine İlişkin Bir Kararın İncelenmesi ve Kararda Varılan Sonucun Türk Hukuku Bakımından Uygulanması", İÜHF, 2008, 66 (1), 255-274, s. 267, 268.

²¹ Bilgi için bkz. Çakırca, Manevi Tazminat, s. 790; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 659, dn. 3 c.

tazminat yükü altına gireceği ileri sürülebilir. Ancak bedensel bütünlüğün ciddi şekilde ihlal edildiği bu gibi durumlarda, hâkimin “yakın” kavramını geniş bir şekilde yorumlamaması ve sadece ruh sağlığı gerçek anlamda bozulduğunda ya da ağır bir üzüntü söz konusu olduğunda tazminata hükmetmesi gerekir. Ayrıca ruh sağlığının bozulmasında hâkim bünyevi istidatı²² da tazminattan indirim sebebi olarak dikkate alabilir²³.

Yine doktrindeki bazı yazarlara²⁴ göre, bedensel bütünlüğün ciddi şekilde ihlali halinde kişilik hakları zedelenmiş olur. Kişilik hakları, hukuken mutlak hakların arasında yer alır. Mutlak hakların ihlal edilmiş olması nedeniyle yakınların manevi tazminat talepleri doğrudan doğruya zarar niteliği taşır. Bu durumda zararın tazmini için özel bir koruma normunun ihlal edilmesi gerekmez. Çünkü mutlak hakların ihlali halinde failin davranışının hukuka aykırı olarak kabul edilebilmesi için temel koruma normuna²⁵ aykırı davranılması gerekli ve yeterlidir²⁶. Bu konudaki temel norm, kişilik haklarını koruyan 6098 sayılı TBK m. 58 hükmüdür. Dolayısıyla TBK m. 56/f. 2 hükmü öngörülmeseydi dahi yakınlar TBK m. 58 gereğince manevi tazminat talep edebilirlerdi. TBK m. 56/f. 2 hükmü, yakınların manevi tazminat talep etmelerini mümkün kılan özel bir koruma normu değildir; sadece yakınların manevi tazminat talep edip edemeyeceği yönündeki tartışmaları nihai olarak sona erdiren bir hüküm olarak değerlendirilmelidir.

3. Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Kendi Görüşümüz

Karara konu olayda, tren kazasından iki bacağına da kaybeden K3, TBK m. 56/f. 1'e (BK m. 47'ye) dayanarak uğradığı manevi zararların tazminini

²² Bünyevi istidat, doğuştan veya sonradan kazanılan bir hastalık dolayısıyla vücudun belli hastalıklara karşı direnç gösterememesidir. Bünyevi istidat, failin davranışı ile birlikte zararlı sonucun meydana gelmesine katkı sağlamaktadır. Eren, Hukuka Aykırılık Bağı, s. 485.

²³ Tandoğan, Üçüncü Kişi, s. 8, 9.

²⁴ Keskin, s. 81; Kırac Adır, s. 74, 75; Kırac, s. 34, 35; Şahin, s. 149.

²⁵ Doktrinde genel olarak temel koruma normlarının, başka birini öldürme yasağı, **başkasının vücut bütünlüğünü (beden ve ruh bütünlüğünü)** ve kişiliğini koruma, aynı haklarla zilyetliği ihlal yasağı ile dürüstlük kuralına aykırı davranma yasağını kapsadığı kabul edilmektedir. Brehm, s. 37; Fischer, s. 222; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 615 (Borçlar Genel); Özel, s. 100.

²⁶ Buna karşılık doktrinde savunulan bir görüşe göre, mutlak hakkın doğrudan ihlal edilmesi kendiliğinden hukuka aykırı nitelik taşıırken, dolaylı ihlal durumunda hukuka aykırılık ancak davranış yükümlülüğüne aykırılık varsa söz konusu olur. Atamer, s. 45; Abik, s. 371, 372. Mutlak hakkın her türlü ihlalinin hukuka aykırı sayılacağı, koruma normunun ihlal edilip edilmediğinin ancak saf malvarlığı zararları bakımından önem taşıyacağı yönünde bkz. Hon-sell/Isenring/Kessler, s. 54.

talep edebilir. Çünkü bedensel bütünlüğün ihlali, kişilik haklarının zedelendiği anlamına gelir. Manevi tazminat ile kişilik değerlerinde meydana gelen irade dışı azalmaların giderilmesi amaçlanır²⁷.

Ancak dava konusu olayda tazminat talebinde bulunan kişiler, zarar gören K3'ün anne/babası ile kardeşleridir (yakınlarıdır). K3 tren kazası sonucunda iki bacağını da kaybettiğinden, bedensel bütünlüğün ağır bir şekilde ihlal edildiği her türlü şüpheden uzaktır.

Hukuka aykırı bir davranış nedeniyle bedensel bütünlüğü ağır bir şekilde zedelenen kişinin yakınlarının manevi tazminat talep edip edemeyeceği sorununun çözümü, söz konusu tazminatın hukuki niteliğinin doğru bir şekilde tayin edilmesine bağlıdır. Bu noktada doğrudan doğruya zarar ile yansıma zarar ayrımı önem arz eder. Zira doğrudan doğruya zarar halinde haksız fiil sorumluluğunun şartlarından olan hukuka aykırılığın mevcut olup olmadığı konusunda tereddüt yaşanmaz. Buna karşılık yansıma zararın tazmini için hukuka aykırılık bağının bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır²⁸.

Kanaatimizce, ağır bedensel zarar halinde yakınların uğradığı manevi zarar yansıma zarar olarak kabul edilmelidir. Çünkü bu durumda zarar doğrudan doğruya zarar görenin şahsında gerçekleşmemekte; aksine zarar gören dışında üçüncü bir kişi ona yakınlığı dolayısıyla zarara uğramaktadır. Gerçekten üçüncü kişi, zarar gören ile arasında duygusal bir yakınlık olduğu için onun bedensel bütünlüğünün ağır bir şekilde ihlal edilmesinden dolayı acı ve üzüntü duymakta, ruh sağlığı bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Dolayısıyla failin davranışı ile üçüncü kişinin uğradığı zarar arasında uygun illiyet bağının mevcut olduğu söylenebilir. Oluşan zarar, işin niteliğine ve hayatın olağan akışına uygun düşmektedir. Nitekim doktrin²⁹ ve uygulamada da failin davranışı ile yakınların manevi zararı arasında uygun illiyet bağının bulunup bulunmadığı tartışma konusu yapılmamıştır. Asıl tartışma, hukuka aykırılık bağının mevcut olup olmadığı sorunu üzerine yoğunlaşmıştır.

Bu tartışmalara geçmeden önce, hemen belirtelim ki, yakınların manevi tazminat talepleri, zarar görenin kişilik haklarının zedelenmesinden

²⁷ Manevi tazminat hakkında detaylı bilgi için bkz. Keskin, s. 112 vd.; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 39 vd.

²⁸ Buna karşılık Kırca'ya göre, hukuka aykırılık bağının tayin edilmesinde doğrudan doğruya zarar ile yansıma zarar ayrımı etkin bir rol oynamaz. Bu noktada belirleyici olan, ortaya çıkan zararın saf malvarlığı zararı olup olmadığıdır. Çiğdem Kırca, Bilgi Vermeden Dolayı Üçüncü Kişiye Karşı Sorumluluk, 1. Baskı, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2004, s. 11.

²⁹ Tandoğan, Üçüncü Şahıs, s. 8; Eren, Hukuka Aykırılık Bağı, s. 482; Çağlayan Aksoy, s. 296.

kaynaklandığından, mutlak hakkın ihlali söz konusudur. Bu noktada mutlak hakkın ihlali halinde yansıma zarardan bahsedilemeyeceği, yansıma zararın sadece saf malvarlığı zararından ibaret olduğu, dolayısıyla yakınların manevi tazminat taleplerinin yansıma zarar olarak nitelendirilemeyeceği ileri sürülebilir. Nitekim doktrinde yansıma zararların sadece saf malvarlığı zararlarından olduğu gerekçe gösterilerek yakınların manevi tazminat taleplerinin doğrudan doğruya zarar olarak nitelendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Ancak kanaatimizce doktrindeki hâkim görüşün aksine, yansıma zararlar saf malvarlığı zararları dışında mutlak hak ihlallerini de kapsar³⁰.

Saf malvarlığı zararı söz konusu olduğunda, normun koruma amacı teorisine göre failin davranışının hukuka aykırı sayılabilmesi için kişilerin menfaatini korumayı amaçlayan özel bir koruma normunun ihlal edilmesi gerekir. Ancak somut olayda zarar görenin yakınlarının zararı, saf malvarlığı zararı niteliği taşımadığından hukuka aykırılık bağının söz konusu olabilmesi için özel bir koruma normuna gerek yoktur. Gerçekten mutlak hakların ihlali halinde temel koruma normunun ihlal edilmiş olması gerekli ve yeterlidir. Bu noktada temel norm niteliğindeki TBK m. 58 hükmü sayesinde yakınların manevi tazminat talep edebilecekleri sonucuna ulaşılmalıdır. TBK m. 56/f. 2'deki ağır bedensel zararlar söz konusu olduğunda yakınların manevi tazminat talep edebileceği yönündeki açık hüküm olmasaydı dahi TBK m. 58'e dayanarak yakınlar lehine manevi tazminata hükmedilebilirdi. Bu yönüyle TBK m. 56/f. 2 hükmü, bir nevi malumun ilanı olmuştur. Burada incelenen kararda da görüldüğü üzere Yargıtay'ın vermiş olduğu pek çok kararda, TBK m. 56/f. 2 hükmü öngörülmeden önce de yakınların manevi tazminat talepleri kabul ediliyordu. Ancak bu hüküm, yakınların manevi tazminat talep edip edemeyecekleri konusundaki kaygıları gidermesi bakımından faydalı olmuştur.

Yargıtay'ın yakınların uğradığı manevi zararı doğrudan doğruya zarar olarak nitelendirilmesi, kanaatimizce, zarar görenin durumundan dolayı elem ve ıstırap çeken yakının tazminat alabilmesini sağlamak için yapılmış olan zorlama bir yorumdur³¹. Çünkü 818 sayılı BK döneminde TBK m. 56/f. 2 gibi bir hüküm yoktu, sadece ölüm halinde yakınların manevi tazminat talebinde bulunabileceği kabul ediliyordu (BK m. 47). Yargıtay, ağır bedensel zararlarda

³⁰ Aynı yönde bkz. Çağlayan Aksoy, s. 295.

³¹ Aynı yönde bkz. Kılıçoğlu, s. 48; Çakırca, Manevi Tazminat, s. 795.

yakınların manevi tazminat taleplerini yansıma zarar olarak nitelendirirse, özel bir koruma normu olmadığı için hukuka aykırılık bağının mevcut olmadığına, dolayısıyla haksız fiil sorumluluğunun şartlarının gerçekleşmediğine hükmetmesi gerekecekti. Ancak burada Yargıtay ihlal edilen menfaatin hukuki niteliğinin saf malvarlığı zararı olmadığını gözden kaçırmıştır. Saf malvarlığı zararı, mutlak hak dışında ekonomik menfaatin ihlali halinde ortaya çıkar. Halbuki yakının manevi tazminat talebinde bulunması durumunda zarar görenin mutlak hakkı ihlal edilmektedir. Mutlak hak ihlallerinde de özel bir koruma normuna gerek yoktur. Dolayısıyla Yargıtay, 818 sayılı BK döneminde de mutlak hak ihlalden hareket ederek TBK m. 56/f. 2'deki gibi bir norm bulunmasa dahi kişilik haklarını koruyan temel norm niteliğindeki BK m. 49'a dayanarak yakınların tazminat talep edebileceğine hükmedebilirdi.

Sonuç olarak kanaatimizce, Yargıtay'ın vardığı sonuç, yani yakınların manevi tazminat taleplerini kabul etmesi yerinde olmuştur, ancak doğrudan doğruya zarar nitelendirmesi isabetli değildir.

SONUÇ

Bedensel bütünlüğün ağır şekilde zedelendiği hallerde zarar gören dışında onların yakınları da manevi zarara uğrayabilirler. Burada incelenen kararda da görüldüğü üzere, çocuğunun kaza geçirmesinden dolayı aralarındaki duygusal yakınlıktan dolayı aile üyelerinin diğer fertleri (anne/baba, kardeşler) üzülebilir, ruhsal bütünlükleri zedelenebilir.

818 sayılı BK döneminde yakınların yalnızca ölüm durumunda manevi tazminat isteyebilecekleri hükme bağlandığından (BK m. 47), bedensel bütünlüğün ağır şekilde ihlal edilmesi durumunda yakınların aynı hakka sahip olup olmayacakları tartışmalıydı. Bu tartışmalar, zararın hukuki niteliği ile hukuka aykırılık bağının bulunup bulunmadığı noktasında yoğunlaşmaktadır. Çünkü failin davranışı ile yakınların zararı arasında uygun illiyet bağının bulunduğu genel olarak kabul edilmektedir. Ancak failin davranışının hukuka aykırı sayılabilmesi için uygun illiyet bağının yanında hukuka aykırılık bağının da mevcut olması gerekir.

Hukuka aykırılık bağı ile ilgili karar verirken, zararın hukuki niteliği belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu noktada bedensel bütünlüğün ağır şekilde ihlali durumunda yakınların uğradığı manevi zarar, kanaatimizce “*yansıma zarar*” olarak nitelendirilmelidir. Çünkü doğrudan doğruya zararın aksine burada zarar görenin değil, üçüncü bir kişinin menfaati zedelenmektedir. Yansıma zararın maddi zararlarla sınırlı olmaması ve kanaatimizce saf

malvarlığı zararları dışında mutlak hak ihlallerini de kapsamayı, varılan bu sonucu desteklemektedir. Dava konusu olayda ağır bedensel zararlar ile zarar görenin kişilik hakları ihlal edildiğinden saf malvarlığı zararı değil, mutlak hak ihlali söz konusudur.

Saf malvarlığı zararı söz konusu olsaydı, failin bedensel bütünlüğü ihlal eden davranışının, zarar göreni korumayı amaçlayan özel bir koruma normunu ihlal etmesi gerekirdi. Zira zarar görenin menfaati bu normun koruma alanı içinde yer almazsa, failin davranışı hukuka aykırı sayılmazdı. Buna karşılık somut olayda mutlak hak ihlali söz konusu olduğundan, özel koruma normunun ihlal edilip edilmemesi önemli değildir. Temel koruma normunun ihlal edilmesi, hukuka aykırılığın (hukuka aykırılık bağının) varlığı için yeterlidir. Dava 818 sayılı BK zamanında açıldığından, temel norm niteliğindeki BK m. 49'a dayanarak yakınların yansımaya suretiyle manevi zararlarının tazminine hükmedilmelidir. Bunun yerine Yargıtay'ın yakınların tazminat talebini kabul ederken, oluşan zararı doğrudan doğruya zarar olarak nitelendirilmesi isabetli olmamıştır.

Buna karşılık dava 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu zamanında aılsaydı, TBK m. 56/f. 2 hükmü uygulama alanı bulurdu. Hükümde açıkça ağır bedensel zararlarda yakınların manevi tazminat talep edebilecekleri ifade edilmiştir. Kanaatimizce bu hüküm olmasaydı dahi temel norm niteliğindeki TBK m. 58'e dayanarak da yakınlar yansımaya yoluyla gerçekleşen manevi zararlarının tazminini isteyebilirlerdi.

KAYNAKÇA

- Abik Y, “Normun Koruma Amacı Teorisi”, AÜHFD, 2010, 59 (3), 345-448.
- Atamer Y, Haksız Fiillerden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, Özellikle Uygun Nedensellik Bağı ve Normun Koruma Amacı Kuramları, 1. Baskı, Beta Basımevi, 1996.
- Ayan E, Sözleşme Sorumluluğunun Sınırlandırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Brehm R, Art 41 OR/ “Wer einem andern widerrechtlich Schaden zufügt (...)” (Widerrechtlichkeit), Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Art 41-61 OR Obligationenrecht, Berner Kommentar, 5. Auflage, Stampfli Verlag, 2021, <<https://www.swisslex.ch>>, Erişim Tarihi: 20.03.2022.
- Çağlayan Aksoy P, Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, 2016.
- Çakırca S. İ, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Ağır Bedensel Zararlarda Yakınların Manevi Tazminat Talebi”, YÜED, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan, 2013, 785-807 (Manevi Tazminat).
- Çakırca S. İ, Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2012 (Yansıma Zarar).
- Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, 2017 (Borçlar Genel).
- Eren F, “Hukuka Aykırılık Bağı veya Normun Koruma Amacı Teorisi”. Prof. Dr. Mahmut Koloğlu’ya 70. Yaş Armağanı, 1975, 461-491 (Hukuka Aykırılık Bağı).
- Eren F, “Türk Borçlar Hukukunda Kişiyeye İlişkin Zarar”, Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini, Uluslararası Kongre, 2016, C. 1, 57-76 (Kişiyeye İlişkin Zarar).
- Eren F, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, 1. Baskı, Sevinç Matbaası, 1975 (Uygun İlliyet Bağı).
- Erlüle F, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Yürürlüğe Girmesinin Ardından Yargıtay’ın Bedensel Zararlarda Yakınların Manevi Tazminat Talebine İlişkin Uygulaması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

- Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cevdet Yavuz'a Armağan, 2016, 22 (3),1087-1117.
- Fischer W, OR 41, OFK-Orell Füssli Kommentar, 3. Auflage, Orell Füssli Verlag, 2016, <<https://www.swisslex.ch>>, Erişim Tarihi: 15.03.2022.
- Genç Arıdemir A, "İsviçre Federal Mahkemesi'nin Yakınların Manevi Tazminat Taleplerine Uygulanacak Zamanaşımı Süresine İlişkin Bir Kararının İncelenmesi ve Kararda Varılan Sonucun Türk Hukuku Bakımından Uygulanması", İÜHFM, 2008, 66 (1), 255-274.
- Honsell H/Isenring B/Kessler M. A. Schweizerisches Haftpflichtrecht, 5. Auflage, Schulthess Juristische Medien, 2013, <<https://www.swisslex.ch>>, Erişim Tarihi: 01.04.2022.
- Keskin D, Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, 2016.
- Kılıçoğlu K, Yansıma Yoluyla Zarar, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, 2012.
- Kılıçoğlu Yılmaz K, "Kişilik Hakkının İhlalinde Manevi Tazminat", THD, 2016, 11 (115), 39-55.
- Kıraç Adır E, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Ağır Bedensel Zarar Görenin Yakınlarının Manevi Tazminat Talebi, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, 2018.
- Kıraç E, "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Ağır Bedensel Zarar Halinde Yakınların Uğradığı Manevi Zararın Hukuki Niteliğinin Belirlenmesi", İzmir Barosu Dergisi, 2017, S. 2, 11-48.
- Kırca Ç, Bilgi Vermeden Dolayı Üçüncü Kişiyeye Karşı Sorumluluk, 1. Baskı, Sözkese Matbaacılık, 2004.
- Oğuzman M. K/Öz M. T, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2017.
- Özel Ç, "Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler", AÜHFD, 2001, 50 (4), 81-106.
- Sulu M, "Ölüm ve Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cevdet Yavuz'a Armağan, 2016, 22 (3), 2737-2756.

- Şahin A, “Vücut Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Zarar ve Tazmini”, GÜHFD, 2011, 15 (2), 123-165.
- Tandoğan H, “Hukuka Aykırılık Bağı”, BATİDER, 1979, C. 10, 1-21 (Hukuka Aykırılık Bağı).
- Tandoğan H, Mukayeseli Hukuk, Hususiyle Türk-İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini, 1. Baskı, Ajans Türk Matbaası, 1963 (Üçüncü Şahıs).
- Tekinay S. S/Akman S/Burcuoğlu H/Altop A, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, 1993.

Elektronik Kaynaklar

- Hukuktürk Hukuk Bilgi Bankası, <<http://www.hukukturk.com>>
- Swisslex, <<https://www.swisslex.ch>>
- Lexpera, <<https://www.lexpera.com.tr>>

KARARLAR

- YHGK, 1995/11-22 E., 1995/430 K., 26.04.1995.
- Y. 4. HD, 2001/4012 E., 2001/8028 K., 17.09.2001.
- Y. 21. HD, 2004/8116 E., 2004/9009 K., 27.10.2004.
- Y. 11.HD, 2004/13456 E., 2005/1242 K., 15.02.2005.
- Y. 11. HD, 2004/8414 E., 2005/6326 K., 16.06.2005.
- Y. 21. HD, 2007/3976 E., 2007/5212 K., 27.03.2007.
- Y. 11. HD, 2009/3142 E., 2010/9750 K., 05.10.2010.

